

ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА Ў ГАЛІНЕ ЭЛЕКТРАТЭХНІКІ

М. В. Камінскі

*Установа адукацыі «Гомельскі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт
імя П. В. Сухога», Рэспубліка Беларусь*

Навуковы кіраўнік М. У. Буракова, канд. філал. навук, дацэнт

Электратэхніка з'яўляецца адной з самых запатрабаваных навук, якая займаецца вывучэннем прымянення і практычнага выкарыстання электрычных з'яў. Развіццё данай тэхнічнай галіны садзейнічае з'яўленню спецыяльнай лексікі, якая служыць для абазначэння новых аб'ектаў, з'яў і працэсаў. Спецыяльная лексіка – неад'емная частка паўсядзённага жыцця сучаснага чалавека. У сферы спецыялізаваных зносін прафесійная лексіка з'яўляецца значным і ёмкім носьбітам спецыяльнай навуковай інфармацыі. Прымяненне прафесійнай лексікі электратэхнікі прадстаўнікамі адной

і той жа сферы дзейнасці абумоўлівае эфектыўнасць прафесійных зносін. Вядома, што прафесійная лексіка электратэхнікі з'яўляецца неад'емным складнікам такіх галін, як электраэнергетыка, электрычная механіка, электрычныя тэхналогіі і інш.

Вывучэнне станаўлення і развіцця спецыяльных слоў, з дапамогай якіх акумулююцца і перадаюцца накопленыя веды, з'яўляецца адным з асноўных складнікаў у галіне тэрміналогіі, да асноўных адзінак якой адносяць тэрміны і прафесіяналізмы.

Аб'ектам нашага даследавання з'яўляюцца прафесійныя найменні вуснага маўлення прадстаўнікоў галіны электратэхнікі, а **мэтай** даследавання – выяўленне найбольш частотных паводле ўжывання ў вуснай мове спецыялістаў.

Прафесійная лексіка прадстаўляе вялікі пласт моўных адзінак актыўнага выкарыстання. Розныя працоўныя калектывы, якія прадстаўляюць устойлівую сацыяльную групоўку, пастаянна выкарыстоўваюць цэлы шэраг размоўных прафесіяналізмаў або дублетаў да афіцыйных найменняў (тэрмінаў). Напрыклад, *зямля – зазямленне, банка – кандэнсатарная батарэя, люмка – люмінесцэнтная лампа, мікрык – мікрапераключальнік* і інш.

Прафесіяналізмы прадстаюць другаснымі, размоўнымі найменнямі спецыяльных прадметаў і з'яў у функцыянальна-нарматыўным аспекце. Яе другаснасць можна прызнаць з пункту гледжання статусу нормы: тэрміны належаць да навуковага маўлення, выкарыстоўваюцца пераважна ў пісьмовай форме навуковага стылю. Прафесіяналізмы ўжываюцца ў вусным маўленні. Гутарковае маўленне з'яўляецца прафесійным, калі змяшчае прафесіяналізмы вытворчай дзейнасці людзей, аб'яднаных у калектывы дадзенай спецыяльнасцю. Прафесіяналізмы – гэта «словы і выразы, якія звязаны з вытворчай дзейнасцю людзей, аб'яднаных адной прафесіяй або родам заняткаў» [1, с. 8]. Яны адрозніваюцца ад тэрмінаў тым, што не маюць спецыяльнага азначэння (дэфініцыі) і не зацверджаны ДАСТАм.

Такім чынам, прафесійныя найменні выконваюць толькі намінацыйную функцыю. У адрозненне ад тэрмінаў прафесіяналізмы мала вывучаны, што звязана з цяжкасцямі збору матэрыялу: рэдка сустракаюцца ў пісьмовых крыніцах. Да гэтага часу няма дакладнага статусу і месца іх у моўных крыніцах. Некаторыя рысы прафесійнай лексікі выяўлены і разгледжаны ў тэрміназнаўчых працах, але яны не вызначаны прафесійнымі номенамі ў моўнай сістэме.

Агульныя функцыянальныя суадносіны аб'ектыўнага і суб'ектыўнага ў прафесіяналізмах з'яўляецца фактарам, які садзейнічае аб'яднанню іх у субмову. Аб'ектыўнае ў семантыцы прафесіяналізмаў паказвае карціну пэўнай прафесійна-вытворчай сферы дзейнасці, а суб'ектыўнае напаўняе карціну жыццём з адлюстраваннем канкрэтных рэалій.

Развіццё прафесіяналізмаў ажыццяўляецца двума асноўнымі шляхамі: 1) утварэнне на базе спрадвечнай лексікі; 2) запазычанне з іншых моў або іх скарачаныя варыянты. Праілюструем прыклады пашыраных электратэхнічных прафесіяналізмаў і іх тэрміналагічных адпаведнікаў у наступнай табліцы [2], [3].

Прафесіяналізм	Тэрмін	Спецыяльнае азначэнне
Моргас	Індыкатар напружання	Адвертка з індыкатарам на ручцы, па якім можна сачыць за светлавым сігналам
Мультык	Мультиметр	Універсальны прыбор, які змяшчае вольтметр, амперметр, омметр
Каза прыйшла (каратыш)	Кароткае замыканне	Электрычнае злучэнне дзвюх кропак электрычнага ланцуга з рознымі значэннямі патэнцыялу

Прафесіяналізм	Тэрмін	Спецыяльнае значэнне
Ютыпуха	Кабель UTP	Кабель, які выкарыстоўваецца ў сетках агульнага і вузкаспецыяльнага прызначэння
Шавялюн	Датчык руху	Датчык руху, праца якога заснавана на ўзаемадзеянні кантраляванага аб'екта з радыесігналам частатой каля 1010 Гц
Ікашка	Інфрачырвоны датчык	Датчык, які выкарыстоўвае энергію нагрэтых цел, што дазваляе вымераць тэмпературу паверхні на адлегласці
Гума	Кабель	Канструкцыя, якая складаецца з аднаго або некалькіх ізаляваных праваднікоў або аптычных валокнаў у абалонцы
Уводны аўтамат	Уводна-размеркавальнае прыстасаванне	Сукупнасць канструкцый, апаратаў і прыбораў, устаноўленых на ўваходзе сілкавальнай лініі ў будынак
Скрынка	Кораб	Закрытая полая канструкцыя прамавугольнага або іншага перасеку, прызначаная для пракладкі ў ёй правадоў і кабелей
Пускач	Стартар	Камутацыйны апарат, які прызначаны для пуску, спынення і аховы ад перагрузкі току
Жыла	Дрот	Медны або алюмініевы токавадучы дрот у кабелі / провадзе
Аўтамат	Аўтаматычны выключальнік	Прыстасаванне для аховы электрычных ланцугоў ад перагрузак і токаў кароткага замыкання, а таксама для ручнога ўключэння і адключэння ліній і прыёмнікаў энергіі
Зямля	Зазямленне	Злучэнне пэўнай кропкі электрычнай сеткі з заземляльным прыстасаваннем
Каструля	Свяцільнік	Свяцільнік формы купала (НСП-500 Е40 або НВ400М)
Краб	Кабельны разгалінавальнік	Кабельны разгалінавальнік, які прызначаны для разводкі правадоў ліній кабельнага тэлебачання
Лапша	Алюмініевы провад	Алюмініевы провад (АПВ) або тэлефонны провад (ТПП), які з'яўляецца плоскім у адзінарнай ізаляцыі
Дзюба	Пераключальнік	Пераключальнік на два або тры палажэнні з ручкай (BD21, BD33)

Галоўнай крыніцай папаўнення электратэхнічных прафесіяналізмаў з'яўляецца агульнаўжывальная лексіка. Вусная сфера функцыянавання і прафесійная сітуацыя зносін дыктуюць структурную спецыфіку прафесіяналізмаў: колькасна пераважаюць аднаслоўныя.

Нягледзячы на сваю замкнёнасць, прафесійная лексіка шырока функцыянуе ў прафесійных і прафесійных зносінах, што дэманструе ўзаемадзеянне з афіцыйнымі тэрмінамі, з агульнаўжывальнай лексікай па-за межамі сферы прафесійна-вытворчай дзейнасці. Гэта і вызначае высокую ступень яе жыццядзейнасці.

Літаратура

1. Буракова, М. У. Беларуская мова. Тэхнічная тэрміналогія : вучэб. дапам. / М. У. Буракова. – Мінск : РІВШ, 2016. – 260 с.
2. Гаўрыльчык, В. Т. Даведнік электрыка прамысловага прадпрыемства / В. Т. Гаўрыльчык. – Вільня : Ксенія, 2009. – 630 с.
3. Павлович, С. Н. Ремонт и обслуживание электрооборудования : учеб. пособие / С. Н. Павлович, Б. И. Фираго. – 4-е изд. – Минск : Выш. шк., 2009. – 245 с.